



KARSZT-ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ

1972.

1.

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULATKÖRLEVELE

BOLDOG UJ ESZTENDŐT

kiván Társulatunk Elnöksége, Titkársága és a Tájékoztató Szerkesztősége a karsztvidékek és barlangok minden kutatójának.

Társulatunk tagsága elé a megindult rendszeres munkával kapcsolatban számos nagy fontosságú feladat tornyosul.

1972 többek között a jövő évi VI. Nemzetközi Szpeleológiai Kongresszusra való felkészülés esztendeje is. A szomszéd Csehszlovákiában, a Morva-karszton megrendezésre kerülő Nemzetközi Kongresszusra Társulatunk tagságának színe-java ki kíván és ki is fog jutni, hogy ott ismertesse nagyszerű szakmai eredményeinket.

A Társulat keretében folyó sokoldalú szakmai munkához és kongresszusra való felkészüléshez jó szerencsét, nagyon békés, nyugodt munkát, erőt és egészséget kívánunk, hogy együttes és - reméljük - elismerést arató sikereinkben a karszt- és barlangtudományok egész szakmai társadalma osztozhasson.

Dr. Láng Sándor
elnök

DR. HORUSITZKY FERENC 1900-1971

1971. november 24-én este 71. életévében elhunyt dr. Horusitzky Ferenc professzor, a föld- és ásványtani tudományok doktora. Halála váratlan csapásként érte szeretteit, barátait és a magyar földtudomány minden művelőjét.

Horusitzky Ferencet családi hagyományai jegyezték el nemcsak tudományterületével, a földtannal, hanem a barlangtannal is. Édesapja, Horusitzky Henrik a régi Földtani Intézet geológusa volt, akinek nevéhez több barlangtani vonatkozású munka is fűződik. Igy fia már fiatal korában erősen érdeklődött a barlangok iránt s Kadič Ottokár ügyvezető elnök mellett ő lett az 1926-ban, a Magyarhoni Földtani Társulat szakosztályából önálló egyesületté alakult Magyar Barlangkutató Társulat első főtítkára.

Bár tudományos munkaterülete pályája folyamán távolabbra vitte a speleológiától, a hazai barlangkutatásnak mindig megértő támogatója és őszinte híve maradt. Ezért választotta őt a felszabadulás után újjáalakult Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Tanácsadó Testületének tagjai közé.

Horusitzky Ferenc halála nagy veszteség Társulatunk számára is. Rendkívül széleskörű, a szakmai tudás fölé emelkedő műveltsége, mindenkivel szemben tanúsított mindenkori tapintata és előzékenysége, roppant szellemes előadásmódja, kitűnő vitakészsége és nem utolsósorban emberszeretete olyan közel hozták őt az emberek szívéhez, hogy mindenki, aki ismerte, mély fájdalommal gyászolja elhunytát.

Nemcsak kegyelettel, hanem tisztelettel és őszinte szeretettel őrzi meg a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat is első főtítkárának és Tanácsadó Testülete tagjának emlékét.

Dr. Bogsch László

A Társulat elnöksége 1971. december 14-én ülést tartott

Az elnökség tagjai dr. Láng Sándor megnyitója után a közelmúltban elhunyt dr. Horusitzky Ferenc és Kalniczky Imre emlékének néma tisztelettel adóztak.

Dr. Dénes György főtitkári beszámolójában a Társulat anyagi helyzetével, a függetlenített munkatárs státuszával, a beérkezett évi jelentésekkel, az 1971. év rövid értékelésével és a Társulat 1972. évre összeállítandó munkatervével foglalkozott.

Az elnökség a főtitkár javaslatára a hosszabb időre külföldre távozott Kesselyák Péter titkár helyébe Gádoros Miklós titkárhelyettest kooptálta.

Elhangzott előadások

1971. november 22.

Dr. Dénes György:

Az aggteleki Baradla-barlang kialakulásának kérdéséhez

Az előadó kutatásai nyomán a Baradla és a Béke-barlang genesisének új elméletét dolgozta ki, amelynek lényege, hogy a nagy barlangrendszerek mai képe a korábbi karsztos penepénre a harmadkorban rátelepült vizzáró takaró fokozatos és ma is tartó lepusztulása nyomán szakaszosan alakult ki és ez a fejlődés ma is folyamatban van. Kimutatta a mai felszíni karsztjelenségek, a töbrök és dolinátavak, valamint a felszín alatt húzódó barlangjáratok közötti genetikai összefüggést és bizonyította, hogy a Baradla és Béke-barlang körüli karszt töbrei, töbrösorai és dolinátavai jórészt eltömődött, szenilis víznyelők, amelyek a terciér vizzáró takaró fokozatos lepusztulása

során, az akkor éppen ott huzódó karsztperemen alakultak ki és belőlük kiindulva fejlődött ki tektonikusan preformáltan a barlangrendszer főágának, majd mellékágainak egy-egy szakasza. Levezette az előadó a vizzáró takaró lepusztulása folytán vízgyűjtőt erületüket vesztett nyelők és a hozzájuk tartozó inaktívra vált barlangszakaszok eltömődésének folyamatát és törvényszerűségeit, majd elemezte, hogyan kerülhet sor egy-egy ilyen eltömődött barlangszakasz exhumálódására és az eltömődött víznyelő esetleges felnyílására is. Kimutatta az előadó, hogy a Baradla kialakulása során esetleg több, eredetileg különálló barlang is összekapcsolódhatott és a rendszerbe beépülhettek a karsztnak a harmadkori vizzáró takaró alatt megőrzött, majd exhumálódott fosszilis morfológiai elemei is. Nyomatékosan hangsúlyozta az előadó a nagy barlangrendszerek kialakulásának poligenetikus voltát, amelynek ő előadásában csak legfőbb összetevőit elemezte. Az előadó új genetikai elméletének alátámasztására több új kutatási és felmérési eredményt ismertetett.

november 29. Dr. Fodor István:
Barlangi klimamérések újabb eredményei

Utóbbi kutatásaiban az előadó fokozott figyelemmel kísérte, hogy az idegenforgalom milyen mértékben befolyásolja a barlangok mikroklímáját. A mérések alapján kimutatható, hogy az idegenforgalom számára megnyitott valamennyi barlangban, azok genetikájától függetlenül, a látogatók (különösen csucsforgalom idején) fokozottabb mértékben megzavarják a barlangok belső térségének mikroklímáját, mint a legerősebb külső időjárási változások, amelyek rövid időn belül követik egymást. Néhány száz látogató esetében pl. a hőmérséklet a nagyobb méretű cseppkőbarlangokban és jégbarlangokban 0,2-1,0 C⁰-kal emel-

kedik, kisméretű termekben az $2,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ot is elérhet, sőt a Tapolcai-tavasbarlangban $3-4\text{ }^{\circ}\text{C}$ -os emelkedés is bekövetkezik. Hasonló változásokat tapasztalt az előadó más klímák elemek viselkedésénél is.

november 30.

A Karszt-terminológiai Szakbizottság
III. munkaiülése

A Szakbizottság dr. Dénes György referátuma alapján folytatta az Obertrauni Nemzetközi Karszt-terminológiai Konferencián megtárgyalt karsztos szakkifejezések magyar megfelelőinek kidolgozását. (Az obertrauni konferencia részletes ismertetése Tájékoztatónk 1971. évi 6. számában jelent meg.)

december 9.

Szenthe István:
Ujabb adatok az alsó-hegyi karsztobjektumok vizsgálatához.

Az Alsó-hegyen az üregeknek két fő csoportja van: a fennsiki függőleges kiterjedésű zsombolyok, és a fennsík oldali vertikális függőleges és vízszintes kiterjedésű barlangok (Meteor-bg., Pócsakői-barlang stb.).

A fennsík oldali víznyelőbarlangokba befolyó vízmennyiség alapján nem értelmezhető ezeknek a barlangoknak a létrejötte. A fennsíkot egykor borított vizzáró összlet bizonyítása után a fennsík mai töbör csoportok területéről bizonyítható, hogy a fennsík oldali barlangok vízgyűjtői voltak.

A töbör csoportok területén a vizzáró összlet kihordódásával polje alakul ki, melynek azon a részein, ahol a vizzáró összlet véget ér, illetve igen vékony, (főleg a polje peremeken) a víz elnyelődik, zsomboly alakul ki.

December 13. Kordos László:
Barlangtani vizsgálatok a Kevélycsoport barlangjaiban

A Kevély-csoport közel 50 barlangot rejt magában. A vizsgálatok 1965-ben indultak meg intenzíven, a Szabó József Geológiai Technikum Barlangkutató Csoportja révén (Szablyár P.). 1967 óta az előadó vezetésével a Technikum, majd a Szepeológia Barlangkutató Csoport tagjai végeztek sokoldalú kutatást a területen.

A barlangok térképezése, földtani vizsgálata, rendszeres hidrológiai és klimatológiai mérése, biológiai gyűjtése mintegy hat év szombat-vasárnapi munkája révén készült el. A kataszterezést (1970) követő feldolgozó munka eredményeit és problémáit ismertette az előadás.

GAZDAG RÉGÉSZETI ANYAG EGY REMETE-HEGYI-BARLANGBÓL

A Budapest Sport Egyesület barlangkutató csoportja 1971-ben három újabb barlangot fedezett fel a Nagykovácsi közelében lévő Remete-hegyen. A BSE feltárásai közül a 14. sz. barlang (Szurdok-barlang) kutatása volt a legeredményesebb.

A Szurdok-barlang függőlegesen induló bejáratát a 'Felszakadt-barlang' sziklautcája és a tőle Ny-i irányban fekvő másik felszakadás közötti gerincen, februári terepbejárásaink során találtuk meg. A 30 cm átmérőjű nyílás lefelé tölcészerűen tágult, mélysége 9,5 m volt. Leereszkedve egy 10 m hosszú, 2,5 m széles barlangüregbe jutottunk.

A kora-tavasszal megkezdett feltárás során kibontottuk a barlang egyik felszínre vezető oldalágát, amelynek 7 m-es, vízszintes szakaszát dr. Bertalan Károly már 1942-ben ismerte. Az oldalágon keresztül tömődött el - több periódusban -

1764

a mélyebben fekvő Zsomboly-terem. A lezuduló kőzettörmelék - a csontanyag vizsgálata alapján - 1470. körül egy fiatal férfit temetett mag alá.

Augusztusban 12 fővel munkatábort szerveztünk a barlang feltárásának meggyorsítása érdekében. A Zsomboly-terem felső, 50 cm vastag rétegeből Árpád-kori régészeti leletanyag került elő. II. András (1205-1235) idejéből öt ezüst dénárt találtunk és 34 olyan ezüstlemezket, amelyek a barlangi pénzhamisítás folyamatát egyértelműen mutatják. A XIII. századi cseréptöredékekből három edényt sikerült restaurálni. A mázas cserépből készült, ló alakú kerámia - akvamanilé - hazánkban egyedülálló lelet.

A Zsomboly-terem több pontján a középkori kultur-réteg alatt elértük az őskori szintet. A legváltozatosabb őskori leletek a Felszakadt-barlang irányából kibontott bejárat süllyesztésénél kerültek elő. A rétegek négy kultúra maradványait rejtették magukban; a kora-bronzkor, a bronzkor vége, a rézkor és az ujkőkör (zselizi-kultúra) embere telepedett itt le rövidebb-hosszabb időre. A nagyszámu cserépmaradványon kívül őrlőkő és homokkőből készült őrlőtál töredék, valamint obszidián és kova kőszerszámok láttak napvilágot. A rézkori rétegből egy 4 éves gyermek állkapcsát emeltük ki.

A régészeti anyag feldolgozását a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézetének szakemberei végzik.

Szabó László

BARLANGTERÁPIAI SZIMPÓZIUM MAGYARORSZÁGON

A Nemzetközi Speleológiai Unió Barlangterápiai Szakbizottságának felkérésére a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat vállalta, hogy 1972. szeptember 27-től október 1-ig Barlangterápiai Szimpóziumot rendez Magyarországon.

A Szimpózium célja, hogy a barlangi gyógyászat szakterületének legújabb tapasztalatait megvitassa, mind a barlangklimatológiával, mind a karsztos hévizekkel kapcsolatos gyógyászat vonatkozásában. A szimpózium keretében a résztvevők felkeresik az északmagyarországi és balatonfelvidéki barlangi gyógyhelyeket is.

A Szimpózium tervezett programja:

- | | |
|-----------------------------|--|
| szeptember 27.
szerda | Résztvevők érkezése, regisztrálása, elszállásolása
(Palace Szálló). |
| szeptember 28.
csütörtök | Délelőtt előadások és vita, délután a Gellért-hegyi
termálkarsztviz-tároló megtekintése. Este fogadás. |
| szeptember 29.
péntek | Utazás autobusszal Aggtelekre. A Béke-barlang gyógy-
termeinek megtekintése.
Tájékoztató az ottani gyógyászat módszereiről és
eredményeiről. Szakmai vita. (Szállás Aggteleken) |
| szeptember 30.
szombat | A Baradla-barlang megtekintése. Utazás Miskolcra.
Szakmai szemle és fürdés a tapolcai barlangfürdőben.
Utazás Budapestre. |
| október 1.
vasárnap | Utazás autóbusszal a Balaton partján Tapolcára.
A Tavas-barlang megtekintése. A kórházigazgató tá-
jékoztatója a barlang klimaviszonyainak kutatásáról
és barlanggyógyászati tapasztalataikról. Visszautá-
zás Budapestre. |

A Szimpózium hivatalos programja október 1-én este véget ér, de külföldi vendégeink számára a következő napokra programterveket dolgozunk ki és ha kívánják kísérőket is biztosítunk részükre.

A Szimpóziumon való részvétel költségei:

Külföldi résztvevők számára, kirándulások költségeivel szállodai elhelyezéssel és étellemezzel együtt kb. 60 \$.

Hazai résztvevők

részvételi költség, kiadványokkal, fogadással	350. -
kirándulások költsége, szállással és étellemezzel	640. -
Szállodai elhelyezés Budapesten	680. -
Étellemezés Budapesten	130. -
Ö s s z e s e n :	1.800. - Ft.

A részvételi szándék bejelentésének határideje, annak rögzítésével, hogy a jelentkező a kirándulásokon részt kíván-e venni, valamint hogy budapesti szállodai helybiztosítást és étellemezést kíván-e

1972. május. 31.

Szervező Bizottság

K E R E S S E F E L A

Hungária Műanyagfeldolgozó Vállalat
Budapest - Debrecen - Szombathely

mintaboltját a

HUNGÁRIA MŰANYAG ÁRUHÁZAT

Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky u. 62.

Kutatómunkájához sok hasznos és nélkülözhetetlen műanyag eszközt és felszerelést vásárolhat az áruházban.

KÜLFÖLDI BIBLIOGRÁFIAI FIGYELŐ

VII. rész.

A francia Földrajzi Nemzeti Bizottság karsztjelenségekkel foglalkozó munkabizottsága 1971. május 8-án karsztológiai és speleológiai kollokviumot szervezett. Az elhangzott előadásokat és a velük kapcsolatos vitát a Bulletin de l'Association de Géographes Français 1971. május-juniusi 389-390. száma közli. Mivel a kollokviumon számos általános érdeklődésre számot tartó előadás hangzott el, a jelen számunkban kizárólag a francia kollokvium anyagait ismertetjük.

A kollokvium előadásai két témakört öleltek fel:

1. A kalciumkarbonát oldódásának és kiválásának problémái.
2. A felszíni és a felszín alatti karsztjelenségek közötti összefüggések.

Ad 1.:

- T. Stchouzkoy - Muxart: Contribution à l'étude de la solubilité de la calcite dans l'eau en présence d'anhydride carbonique, à 20^o C et 30^o C. (Adalékok a kalcit vízben való oldódásának tanulmányozásához, széndioxid jelenlétében és 20, valamint 30 C^o hőmérséklet mellett.)
- A. Girou et H. Roques: Etude des cinétiques de précipitation des carbonates de calcium. (A szerzők a kalcitkristályok növekedésével kapcsolatos gyakorlati megfigyeléseiket, valamint a felállított matematikai modellt ismertetik.)
- C. Drogue et R. Plegat: Température et phénomènes biochimiques dans la dissolution du calcaire. (A hőmérséklet és a biokémiai tényezők szerepe a mészkő oldódásában.)

- Philippe Renault: La teneur en anhydride carbonique des atmosphères de grottes. (A barlangi levegő széndioxid-tartalma. Csupán érdekessége miatt jegyezzük meg, hogy pl. a Moulis-i-barlang levegőjének CO₂ tartalma télen 0,02-0,05 %, nyáron 0,2-0,4 % között ingadozik.)
- J. Nicod: Quelques remarques sur la dissolution des dolomies. (Megjegyzések a dolomit oldódásához.)
- C. Rousset: Réseaux homogènes et réseaux hétérogènes des karst du Sud-Est de la France; rôle équilibrant du milieu karstique en matière de dissolution de carbonates. (A szerző délkelet-franciaországi morfológiai és karsztvízkémiai tanulmányai alapján új osztályozást javasol.)
- Ad 2.:
- B. Gèze: Relations entre les phénomènes karstiques de surface et de profondeur. (A felszíni és a mélységi karsztformák közötti kapcsolatok.)
- Ph. Renault: Les rapports entre dolines et galeries de grottes d'après quelques exemples du Causse de Gramat (Lot). (A dolinák és a barlangjáratok közötti kapcsolat Causse de Gramat-i példák alapján.)
- J. Rouire et C. Rousset: Réflexions sur les relations entre le karst de surface et le karst profond établies sur quelques exemples. (Megjegyzések a felszíni és a mélységi karszt viszonyával kapcsolatos problémákhoz néhány példa segítségével.)

D. Demangot et B. Schneider: Observations sur le Karst Cambodgien.
(Megfigyelések a kambodzsai karszton.)

A fenti cikkek rövid tartalmi összefoglalót a Karszt és Barlang hasábjain közöljük.

Dr. Balázs Dénes

Belső használatra !

Kiadja: A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat,
Budapest, VI., Gorkij fasor 46-48.

Felelős szerkesztők: Dr. Dénes György
Székely Kinga

Készült: 650 példányban
72. -1764. -pné-MTESZ HNy.Bp.